

נראדה אור

פרשת הקת השפ"ב

גליון קבד שנה ג

באר רבדוק מלעכוויטש קוידענע

{ שניני אור }

בדברות הקודש בעת רעוא דרעוין בשבת שעברה ביאר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בארוכה את תכונות הנפש הבאות משורש קין ומשורש הבל, קין הוא כח הקנין - האדם בחייו אינו פוסק מלקנות בכל ראייה כל שמיעה בדיבור ובמעשה, עבודתנו לנתב כח זה לעניינים רוחניים, לקנות עוד ועוד קנינים אמיתיים בתורה בתפלה ובמעשים טובים.

הבל לעומת זאת הוא כח הביטול - הבל הבלים, בכח זה עלינו להשתמש כאשר היצר מפתה אותנו לקנות ענינים אחרים, קנינים שרק יסבו לנו הפסד ועגמת נפש, להצעות שכאלו עלינו להתיחס בביטול מתוך ידיעה שהם הבל אין בו מועיל.

תפקידנו תמיד להבין נכונה אלו קנינים אכן כדאיים ומשתלמים ואלו רק מכאיבים ומזיקים, בלא להתבלבל מהיצה"ר המנסה תמיד להראות את ההיפך, כך דורשים חז"ל על הפסוק בפרשתנו על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבודה כנגד הפסדה, חשבון פשוט והגיגוני - מה ערך הקושי והפסד המצוה למול הרווח הנצחי וכמה כדאית הנאת העבירה אל מול ההפסד הנורא. כפי שהתבטא אדמו"ר שליט"א בדב"ק: סוחר טוב קונה סחורה ממנה ירויה ויהנה לאורך זמן, ואילו סוחר כושל קונה כל סחורה שיש בה ברק וחיש מהר מתחרט על הקניה, בכל ראייה טובה, שמיעה טובה ובכל דיבור של תפלה מתוך חיות פנימית זוכים אנו לקנין נצחי של דבקות בהשם יתברך.

ומה כאשר מתפתים לקנות מהיצר סחורה שנראית מבריקה - התבטא פעם אדמו"ר שליט"א ביו"ד של מרן אדמו"ר הזקן: אל תעשה דבר שאח"כ תתחרט עליו, אמר לי אח"כ אחד מבני החבורה שבמשך כמה ימים שאב כח מדברים אלו.

סוחר טוב יודע היכן להשקיע, כמסופר על האדמו"ר הראי"ה מקאפיטשניץ זצוק"ל שפעם קנו עבורו מגבעת חדשה, כאשר הגיע אליו עני שהיה צריך מגבעת נתן לו את המגבעת שנקנתה זה עתה, שאלוהו אח"כ מדוע לא נתן לעני את המגבעת הישנה ואילו את החדשה ישאיר לעצמו נענה ואמר הרי זהו בדיוק מה שעשיתי, המגבעת בה הנני משתמש סופה לכלות אף מה שהנני נתון לצדקה נשאר בידי לעולם.

ובאותו ענין: סיפר פעם אדמו"ר שליט"א שבהיותו במרסיי שבצרפת פגש בהרה"ח ר' יצחק הכהן שווארץ זצ"ל פירש לו ר"י את הפסוק אמת קנה ואל תמכור, כאשר עושה האדם דבר מצוה בכונה טהורה קונה הוא בכך נקודת אמת, אך כאשר מערב הוא במעשהו כונות אחרות מוכר הוא את האמת עבור עניינים חולפים - מה מכר ומה קיבל.

כי טוב סחרה מכל סחורה.

{ זברות קודש }

גילוי תשוקת הנשמה על ידי התורה

בקרבו אור הנשמה שהיא חלק מאיתו יתברך, ובגילוי זה נתעורר תשוקתו ליצורו בבחי' רצוא ובבחי' שוב, ועל ידי זה יש בו כח להתגבר על נסיונות היצר. כי בעת שתוקפתו אש האהבה, נעשים כל נסיונות עוה"ז בטלים ומבוטלים ואין שום מציאות בכל המניעות וההסתרים לנגד אהבה זו.

שירת הבאר על התורה שמגלה אור הנשמה

זהו ענין השירה שאמרו ישראל לסוף ארבעים שנה, כי בהיותם במדבר חיו מתוך גילוי עצום ודבקות תמידית בהשם יתברך, בהיות כל הנהגתם באופן רוחני באכילת המן ושתית מי באר וכו', וכאשר עתה עמדו קודם כניסתם לארץ דאגו בלבם כיצד יעמדו בדבקות ביצורם בכניסתם לארץ כאשר זה פונה לזיתו וזה פונה לכרמו. ועל זה אמרו שירה על התורה שבכחה לגלות אור הנשמה מהסתר הגוף החומרי, ואף בכל מצב שעומד האדם שנשקע בחומריות עולם הזה, ע"י התורה יגלה רצונו הפנימי להידיבק בהש"ת לבי ובשרי ירננו לא-ל חי.

לשירה זו התעוררו על ידי שהתבוננו בנס שנעשה להם במיתת האמוריים שבקשו להרגם, והיה הנס נסתר מהם עד שנתגלה על ידי הבאר. ובאמרם שירה על הנס שנתגלה ע"י הבאר, נתנו דעתם לשורר להשם יתברך עלי באר ענו לה - על התורה שנקראת באר שסגולתה לגלות הסתר. וגילוי התורה הוא בשתי פנים האחד כדאיתא בזה"ק (ויקרא כג): שעל ידי עסק התורה אורייתא מודעת ליה חוביה, שמאירה נפש העוסק בה עד המקומות האפלים ביותר ונודע לו אלו כחות יש לו לזכך בנפשו ואלו עניינים יש לו לתקן בעלייתו בסולם העבודה. והגילוי השני הוא גילוי אור הנשמה מהסתר ומחיצת הגוף החומרי, שעל ידי עסק התורה נתגלה רצונו הפנימי שהוא תשוקת הנשמה וזוהו יתגבר על נסיונות העוה"ז ויעמוד תמיד בדבקותו בהשם יתברך.

באר חפרוה שרים תחלת הארת הנשמה ע"י התורה הוא בכח האבות הק' שקיימו כל התורה עד שלא ניתנה, שע"י זיכוכם וגודל קדושתם נתגלה אור נשמתם. אלא שעדיין לא היה זה בגדר ההשגה לבני ישראל לגלות אור נשמתם על ידי התורה, עד אשר כרוה נדיבי עם שקיבל מרע"ה את התורה ממנו יתברך והנחילה לבני ישראל. וממדבר מתנה בכדי לגלות ולהאיר בנפשו רצונו הפנימי על ידי התורה, יש לו לבטל ולהפקיר כמדבר כל רצונותיו האחרים וזוהו ניתנה לו תורה במתנה. וממתנה נחליאל, כיון שניתנה לו תורה במתנה נחל א-ל שנוחל חלק ה' שבקרבו ומגלה אור נשמתו.

יעזור השם יתברך שנהא דקים בהשם יתברך ובתורתו ונוכל להתגבר על כל הנסיונות, ונזכה לבנין ביהמ"ק ויקבלו כולם מלכותו ברצון על ידי משיח צדקנו שיתגלה במהרה בימינו.

חוקת השע"ד, רעוא דרעוין

ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב, ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר ה' למשה אסף את העם ואתנה להם מים, אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה, באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וכו' (כא, טו - יח).

שירת הבאר על הניסים ועל התורה

ברש"י, לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל, אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות, והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נודעו ההר של א"י כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום וכו', לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרגום וזרועות ואיברים ומולכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה.

איתא באור החיים הק' מה טעם לא אמרו ישראל שירה אף על ירדת המן, כפי שאמרו על הבאר. אלא ששירה זו אמרו על התורה שניתנה להם, עלי באר ענו לה היא התורה המכונה באר, כדאיתא כמה פעמים בזה"ק. באר חפרוה שרים המה האבות הק' שחפרו את הבאר אלא שעדיין לא היתה בבחינת השגה לשנות ממנה עד שכרוה נדיבי עם הם משה זקנים ונביאים וכו', במחוקק במשענוותם הוא מה שהוסיפו לחדש בתורה חכמי הדורות, וממדבר מתנה שזכו לכך על ידי שהחשיבו עצמם כמדבר, וממתנה נחליאל שעל ידי זה נחלנו א-ל.

גילוי אור הנשמה בכח התורה

ביאור הענין דאיתא בפלא יועץ (שבועות ד"ה תורת ה' (ב)) באריכות שאיש יהודי יש בו נשמה משורש גבוה מאד חלק א-לוה ממעל, אמנם בהיותה בגוף נסתר אורה מחמת חומריות הגוף עד שאפשר שלא ירגיש כלל קדושה ואורה, ותכלית העבודה לגלות אור הנשמה שבקרבו. והארה זו יש בה שני אופנים רצוא ושוב, בחי' רצוא הוא שנגלה אור הנשמה ונתעורר תשוקתה לצאת ממאסר הגוף החומרי ולהידיבק בשרשה למעלה, ובחי' שוב הוא שמגלה אור הנשמה באופן שמאיר בגוף החומרי.

כמאמר הכתוב (תהלים סג, א) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, בחי' רצוא הוא צמאה לך נפשי, ונתעורר ביותר בעסקו בתורה ותפלה שמשתוקק להידיבק בהשם יתברך. ובחי' שוב הוא כמה לך בשרי, שנתגלה אור הנשמה עד שמאיר אף מציאותו הגשמית. ובעת שזוכה לבחי' שוב, אזי אף בצאתו לעסוק בעניינים גשמיים מרגיש תשוקת נשמתו, ועוסק בהם באופן שאינו נפרד מדבקותו בהשם יתברך.

האופן שיגלה אור הנשמה הוא על ידי התורה כדאיתא קודשא בריך אורייתא וישראל חד, שע"י התורה נתגלה

בספר מלחמות ה'

טכסיסי מלחמת היצר במשנת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בשעת נסיון אין מרגישים שמחה בהתגברות

אז ישיר את השירה הזאת עלי באר ענו לה (כא, יז).

באוה"ח הק' איתא שאמרו ישראל שירה זו על התורה שניתנה להם, ויש לבאר מה טעם אמרו שירה זו רק לסוף ארבעים שנה שהיו במדבר.

ביאור הענין שבאמת קבלת עול תורה אינה תמיד אצל האדם באופן ששמח וחפץ לומר שירה, כי פעמים שאין מרגיש בלבו חשק לעסוק בתורה ובעת שבה לידי נסיון קשה לו לבטל עצמו לתורה, שהרי אם היה תמיד במצב שעולה בלבו לומר שירה על עסק התורה וקיומה היתה מתבטלת הבחירה, לכן מעת שקבלו ישראל התורה עד סוף ארבעים לא אמרו שירה על התורה.

אמנם אף שבשעת הנסיון נראה לאדם שקשה ומר לבטל עצמו לתורה ולכן פעמים שאינו עומד בנסיון, אחר הנסיון רואה שבאמת לא היה מאושר ממנו אם היה מבטל עצמו לתורה בכל מצב, ועל דרך משל בעת שעמדו ישראל בנסיון המרגלים נתקשו ביותר לבטל עצמם לתורה ולא עמדו בנסיון, אבל אח"כ ראו כולם שאם היו עומדים בנסיון היו נכנסים לארץ ישראל במהלך י"א יום בלבד, וכן בכל הנסיונות שהיו במדבר.

על כן דייקא לסוף ארבעים אחר שהתבוננו בכל אשר עבר עליהם וראו שבכל מצב אין הקושי אלא אחיות עינים מצד היצר, אבל באמת אין טוב מלקבל עול תורה אזי אמרו שירה על התורה, ושירה זו ללמדנו באה שבבוא עת נסיון מה טוב ומה נעים לבטל עצמו לתורה אף אם נראה לנו קשה ומר להתגבר ובוהו טוב לנו בזה ובבא.

חקת תשע"ז, קידושא רבא

חיים רוחניים בלא להתפעל מכל קושי

ויסעו מהר דרך ים סוף לסבוב את ארץ אדום ותקצרו נפש העם בדרך, וידבר העם באלקים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל, וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וכו', ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס וכו' (כא, ד-ו).

איתא ממון הס"ק מלעכוויטש ז"ע שבזמן עקבתא דמשיחא יהיו נסיונות גדולים, און ווער ס' וועט זיך האלטן וועט זיך דערהאלטן ומי שלא יחזיק ישובור את ראשו ורגליו. ונתקיימו הדברים בזמננו שיש נסיונות גדולים, אמנם אין הנסיונות קשים באמת אלא רק מחמת שמשועבדים לגמרי אל הגוף קשה לעמוד בנסיונות ולהתגבר על הקושי.

ועבודת האדם שיהיה במצב נעלה יותר, שאו מרום עינים שיתבונן בגדלות הבורא ותהא הסתכלותו על העולם באופן רוחני יותר, ובוהו יהא בו כח לעמוד בנסיונות ולא יפול מכל קושי שבה עליו. כי ישראל הוא אותיות לי ראש, כי איש ישראל יש בו כח להיות בבחי' ראש, להתרומם מעל הגוף הגשמי ולא להיות משועבד אליו.

כח זה מקבל היהודי בשב"ק שבו מתעלים רצונותיו ותשוקותיו ומיניה מתברכין כל שיתא יומין, שעל ידי זה יכול לעמוד בכל הקשיים והנסיונות בימות החול. כי על ידי אור השבת אף כל ששה ימים המקבלים קדושה משבת קדשן יחיה במצב נעלה יותר, שייכיר בערך היהודי ובערך המצוות ועל ידי זה יתגבר על נסיונות היצר.

בזה יתבארו הכתובים, כי בהיות בני ישראל במצרים היו משועבדים לגמרי לגוף החומרי ולא היה בכוחם להתגבר בזמן קושי ונסיון, ואמר הקב"ה למשה שבהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה שיצאו משעבוד הגוף לחיות חיים רוחניים, ובאופן זה הלכו במדבר ואכלו מן, כדאיתא בחז"ל (יומא עה): לחם אבירים אכל איש (תהלים עח, כה) לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו. אמנם אח"כ ותקצר נפש העם בדרך פירש"י בטורח הדרך, כי כבר לא עמדו במצב נעלה כ"כ ולא היה בהם כח לעמוד בקושי וטורח הגוף.

וידבר העם באלקים ובמשה למה העליתנו ממצרים וגו', כי לא הרגישו כח בנפשם לחיות חיים רוחניים בלא להביט על קושי הגוף אשר לכך יצאו ממצרים, ונפשנו קצה בלחם הקלוקל שאכילתו אכילה רוחנית.

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, כי בנחש נאמר (בראשית ג, יד) על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך שראשו תמיד בארץ, ובו נענשו ישראל על שלא הגביהו ראשם להביט על העולם באופן נעלה יותר.

ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשוק והביט אל נחש הנחושת וחי, ואיתא בחז"ל (ר"ה כט). בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים, שהיתה רפואתם בהסתכלותם כלפי מעלה והתרוממותם מהיות משועבדים לגוף החומרי, שבוהו יהא בהם כח להתגבר ולא להתפעל מכח קושי ונסיון.

חוקת תשע"ד, ליל שבת

חשבוננו של עולם אחר שמושל ביצרו

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו' (כא, כז).

בגמ' (ב"ב עה): א"ר שמואל בר נחמן המושלים אלו המושלים ביצורם בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה נגד הפסדה.

יש לבאר לכאורה היה צ"ל על כן יאמרו המבקשים למשול ביצורם, כי חשבון הפסד שבקיום המצוה כנגד השכר הנצחי שמקבל וריחוק העבירה כנגד הפסד עצום ונורא שבה על ידה, צריך לחשב בעת שבה היצר לפתותו ועל ידי זה יתגבר עליו וימשול בו.

הנראה מזה שקודם שמושל ביצרו אין בו דעת ברורה לחשב חשבון זה, כי היצר אומר על הרע טוב ועל הטוב רע על שכר הפסד ועל הפסד שכר, ואין האדם מכיר נכונה שכר מצוה והפסד עבירה. על כן ראשית כל יש לו לומר לא אחד - להחליט ולגמור בדעתו שהוא המושל על יצרו ואין היצר מושל עליו להחליט עבורו מה יעשה, ולאחר שמושל ביצרו יכול להתבונן בחשבון זה בדעת נכונה לאסוף בנפשו כח להתגבר על יצרו מתוך דעת והשכל.

בשב"ק כל איש יהודי בדרגת מושל ביצרו כמארז"ל (שבת קיט): שאף מלאך רע בעל כרחו עונה אמן, ועוד איתא שם בגמ' כל המענה את השבת נותנים לו משאלות לבו, ולא אמרו משאלות לבבו אף על היצה"ר כי אם משאלות לבו הוא היצר טוב בלבד, כלומר נותנים לו משאלות היצר טוב, להכניע היצה"ר תחתיו ולמשול בו, ורק אזי יכול להתבונן בדעת נכונה בשכר מצוה והפסד עבירה.

חוקת תשע"ז, ליל שבת

מאורי אור

שמחה וטהרה - ילכו שניהם יהדיו

להיות שמח בחלקו גם בעסק התורה והעבודה

תשובה כללית לידידי נפשי בעסק העבודה אשר רבים צועקים על המחשבות זרות, והתהוות הסיבה היא הגדלות שבהם שאינם שמחים בעבודתם, ולא די להם כי אם גדולות ונפלאות מהם. כי הנה כלל גדול בתורה להיות שמח בחלקו גם בעסק התורה והעבודה, אם מעט ואם הרבה ויהנה ממנו, משא"כ אם אינו נהנה ושמח והנפש רוצה להנות מתאוה תאוה. וכן המחשבות זרות מפני שאינו שמח בעבודתו ורוצה בגדולות ונפלאות ממנו, דוחים אותו למחשבת חוץ, שכל מחשבה ומחשבה היכל ה' המה ומי שרוצה לכנוס במקום שאינו ראוי דוחים אותו לחוץ.

רביה"ק הרמ"מ מוויטעבסק ז"ע, פרי הארץ (מכתב כב)

ע"י השמחה יוצאים מכל רע

מאמר הכתוב (ישעיה נה, יב) כי בשמחה תצאון, מיט שמחה וועט איהר ארויס גיין פון אלע שלעכץ, וואס נאך ובשלוס תובלון, איהר וועט נאך קענען אריין גיין אין שלימות [עם שמחה יכולים לצאת מכל רע, ולמעלה מזה 'ובשלוס תובלון' שתכנסו לתכלית השלמות].

מרן הס"ק מלעכוויטש ז"ע

סגולת השמחה להציל מן החטא

הרה"ק ר' יחיאל ממוש ז"ע היה אומר בשם מרן הס"ק ז"ע, אז א איד זאל ארום געהן מיט דער שמחה וואס ער איז א איד, זאג איך עם צו אז ער וועט אפ געהיטן ווערין פון כל ההיזיקות אפילו פון איין עבירה [אם יהודי יסתובב בשמחה מזה שהוא יהודי, אני מבטיח לו שינצל מכל ההזיקות אפילו מדבר עבירה ינצל].

ע"י שמחה מתקנים הפגמים

הרבה יותר מאשר ע"י סיגופים

ר' יקותיאל מנעשוויז היה מתלמידי מרן הס"ק מלעכוויטש ז"ע, וידוע שהיה בעל תשובה. פעם אחת נזדמן לו להיות שבת בדרך ועורר את עצמו במדת השמחה עד שהיה מרקד ומנגן לעצמו כל כך, עד שנתאספו אנשים לאכסנייתו ואמרו זה לזה בראותם אותו, ראו היאך יהודי עובד בוראו בשמחה כזו. אחר שב"ק כשבה לפני הלעכוויטשער ז"ע אמר לו, מיט דיין שמחה האסטו מכלה גיווען פון דייער לייט, הרבה יותר מאשר על ידי סיגופים.

במקום שיש שמחה אין גירוי היצר

פעם אחת שאל מרן הס"ק ז"ע לרבנים שביאו לו ראייה מן השו"ע במקום שיש שמחה אין גירוי היצר, ואמר הוא ז"ל מהא דאיתא בשו"ע (י"ד סי' שצא, ע"י ש"ך סק"ז) דאם יש נשים בחדר אין לומר שהשמחה במעונן, דכיון שיש גירוי היצר אין שמחה. אם כן שמעינן מדין זה גם להיפך דבמקום שיש שמחה אין גירוי היצר.

ע"י שמחה נטהרים האברים ולהיפך

חדו שלימא במיתי (פיוט אקדמות). פירוש, כששמחה שלמה באה לאדם, על ידי זה ומנא דכותא, נטהרין האברים. כמו שאמרו ז"ל בזהר הקדוש (תקו"ז תקון ו' כב): כלים נאים באברים דיליה. או על דרך זה, חדו שלימא במיתי, על ידי מה נשפע לאדם שמחה שלימה, שמחה שאין אחריה תוגה. ומנא דכותא, על ידי שהאברים שלו בטהרה.

דברי שלום (שבועות)

מי שהוא בקדושה הוא בששון ובשמחה

על ידי שמחה זוכה למחשבות טהורות, ועל ידי מטמיה מחשבותיו על ידי זה בא שמחה... והענין, כי הסטרא אחרא נקראת יגון אנהא, והקדושה ששון ושמחה, עוז וחדוה במקומו (דה"א טז, כז). על כן מי שמשוקע בקליפות וסטרא אחרא רח"ל, הוא ביגון ואנחה. ומי שהוא בקדושה הוא המשך בעמוד ד <<

חנותנו במדבר

[ג]

במאמרם הקודמים הובא מדרש חז"ל כי אותיות שמות האבות הק' היו רשומים על הדגלים ואת ה"א של אברהם נשארו לבדו ושיתף הקב"ה שם יו"ד משמו, והיו פורחים מדגל לדגל ומאירים ביום כשמש ובלילה כירח, ובכניסת השבת נשארו לנח באיזה דגל שהיה ושוב לא פרחו עד מוצ"ש, וזהו ביאור הנאמר בזמר מה יפית דבר סימן טוב לך וכו' ואת דגל'. ונתבאר שדור המדבר היו תחת הנהגת השי"ת בעצמו ולא תחת הנהגת גלגל החמה והמזלות אשר הם שהטעו את עובדי האלילים. שם י"ה המורה על יחוד העולם הזה והעולם הבא, הוא שהאיר לבני"י במקום השמש והירח וראו בחוש את הנהגת השי"ת אף בעולם הזה.

בחשבון ג"כ. וזולת זה ידוע דקידוש הלבנה כהקבלת פני שכינה, ואיך חסר מהם, ואפי' לדעתו ז"ל אין ראייה, שהרי יכולים לצאת מן המחנה כדי להעיד עליה וכו', על כן כל דברי רבינו ז"ל תמוה. וזאת תורת העולה, ביפה ללב משער דאולי סר עמוד האש בעת הברכה, בעל שבת מוסר מעלה בדוחק דאולי יצאו מחוץ למחנה כדי לברך, ויותר נוטה לומר דברוכו בתוך המחנה כמו סומא המברך, ובמסקנת דבריו כתב שגם מבעד לעמוד האש ראו מעט את הלבנה ויכלו לברך, ואילו הגר"ע יוסף מסתפק האם בכלל כבר נהגו אז בברכת הלבנה, ולהצניצ"פ פשיטא ליה דכיון דקידוש הלבנה כהקבלת פני שכינה ודאי שברכו.

בני"י יצאו מחוץ למחנה כדי לקדש הלבנה

ואנו נלך בדרך טובים דברכו של בעל שבת מוסר ששיער דשמה היו בני ישראל יוצאים אל מחוץ למחנה כדי לברך ברכת קידוש הלבנה, ואם כנים הדברים נוכל להבין באר היטב את כל סדר ונוסח ברכת הלבנה.

עמלק המתין מחוץ לענון כדי להילחם בישראל

טרם כל יובא מה שידוע מפסוקי התורה כי תיכף אחר קריעת ים סוף בא עמלק להזדווג ולהילחם עם ישראל, וענני הכבוד שהקיפו את ישראל במדבר הם שהגנו עליהם מפניו, ולכן בפרשתנו תיכף אחר מיתת אהרן וכנסתלוקו ענני הכבוד כתיב (כ"א, א) 'וישמע הכנעני מלך ערד וכו' וילחם בישראל', וכדאיתא בחז"ל (ה"ה ג.) שהיה זה עמלק. וכן לעת מסע המחנות והעלות הענן התפלל משה במיוחד (במדבר י' ה') 'קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך', ובתהלים פירש"י עה"פ (ס"ב, ב) 'קום אלקים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו', עמלק וכיוצא בו.

וכן איתא בחז"ל (פסיקתא דר"ב עה"פ דברים כה, יח) ויזנו בך כל הנחשלים אחרך, שהיו זה אלו שהענין פולטן מחמת חטאם, ועמלק המתין תמיד סביב למחנה ישראל כדי לזנוב ולהילחם אלו שיצאו מחוץ לענני הכבוד.

משה רבינו סידר את נוסח קידוש ללבנה בהיות בני"י במדבר והנה סדר קידוש הלבנה הנאמר על ידינו נקבע לדורות לכתאורה ע"י משה רעיא מהימנא בחודש אייר או לכל המאוחר בחודש סיון אחר קבלת התורה - בשנה הראשונה לצאתם מארץ מצרים, ומאז ועד הנה נאמרת היא בכל תפוצות ישראל מדי חודש בחודשו.

להאמור כי לברכת הלבנה היו ישראל יוצאים אל חוץ למחנה, היו צריכים שמירה גדולה ומעולה מעמלק ומכל אויביהם מסביב, על כן תיקן משה שיהיו מפילים תחנוניהם לאמור: 'כשם שאני רוקד כנגדך ואיני נוגע בך כך גם ירקדו אחרים כנגדי לא יגעו בי', והכוונה כמובן לזרע עמלק הרע.

ע"י שמחה של מצוה מבטלין קליפת עמלק

וענין הריקוד אשר על ידו ניצלים מעמלק הוא, כי בחז"ל נמצא לשון קפיצה על פגיעת עמלק בישראל, ובילקוט בפרשת השבוע (רמז תס"ד) כתוב: אמר עשיו לעמלק כמה יגעתי להרוג את יעקב ולא ניתן בידי תן דעתך לנקום את נקמתי אמר לו האיך אני יכול להזדווג לו אמר לו המסורת הזו תהא בידך כשתראה שנתקלו דבר היו קופץ עליהם.

וכן הלשון במדרש תנחומא (כי תצא והובא שם ג' ב"רש"י): אמר רבי חזינא משל למה הדבר דומה, לאמבטי רותחת, שלא הייתה בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בלעיל אחד וקפץ לתוכה, אף על פי שנכווה, הקירה לפני אחרים. אף כאן כיון שיצאו ישראל ממצרים, הקדוש ברוך הוא קרע הימ לפניהם ונשתקעו המצרים לתוכו. נפל פחדן על כל האומות, שנאמר: אז נבהלו אלופי אדום וגו'. כיון שבא עמלק ונזדווג להם, אף על פי שנטל את שלו מתחת ידו, הקירן לפני אומות העולם. וענין הריקוד בברכת הלבנה מורה על שמחת המצוה וחיובוה, כדאיתא במאירי (סנהדרין מ"ב): והזכירו על מקצת

ביאור סדר קידוש ללבנה

מענין לענין נעבור לעסוק בסדר ובנוסח הפסוקים הנאמרים בכל תפוצות ישראל אחר ברכת קידוש הלבנה, אשר כל מתבונן תמה על שייכותם לברכת הלבנה. כי תיכף אחר הברכה נסדר לומר 'ברוך יוצרך וכו', אשר זה קאי על יצירת הלבנה ומודים אנו להשי"ת שבראה, אולם אח"כ מתחילים לומר פסוקים ופתגמים אשר נראים יותר כאילו אמרם שר הצבא טרם היציאה אל שדה הקרב למלחמת מצוה, וכך אומרים: 'כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך, כך לא יוכלו כל אויבי נגוע בי לרעה', וכל הוואה משותמת באיזה אויבים מדובר, והלא עומדים אנו בחצר בית המדרש הבטוח והנעים, ומיהו האויב אשר מתפללים אנו להניצל ממנו.

שוב מוסיפים אנו איחול מיוחד לאויבים אלו שלש פעמים ישר והפוך: 'תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן'. וכן המשך הנוסח שאח"כ צריך נגר ובר נגר שיבאר מה ענין אמירת 'שלום עליכם' איש לרעהו, וכך כל הסדר צריך ביאור.

מקור הנוסח

ומקור הנוסח במסכת סופרים (כ"א-ב): ואומר שלשה פעמים סימן טוב תהוי לכל ישראל, ברוך בוראך ברוך יוצרך ברוך מקדשך, ורוקד שלש רקידות כנגדה, ואומר שלשה פעמים כשם שאני רוקד כנגדך ואיני נוגע בך כך אם ירקדו אחרים כנגדי לא יגעו בי, תפול עליהם אימתה ופחד ולמפרע, אמר אמן סלה ללויה, ואמר לחברו שלש פעמים שלום. ומה מקור קידוש ללבנה במדבר - האם היכן וכיצד?

והנראה לומר בזה בדרך דרוש, דהנה כתב רבינו בחיי (שמות י"ב, ב) ז"ל: וכתב רבינו חננאל ז"ל קביעות החדשים אינו אלא עפ"י החשבון לא עפ"י ראיית הלבנה והראיה שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענין מסכה אותם ביום ועמוד האש לילה ולא ראו ככולם שמש ביום וירח בלילה והוא שאמר הכתוב (תמיהה ט, יט) ואתה ברחמך הרבים אל עזבתם במדבר את עמוד הענין לא סר מרחמך יומם להנחותם בהדרך ואת עמוד האש להאיר להם לילה, ומיהיכן היו קובעים חדשים עפ"י ראיית הלבנה, אלא בודאי עיקר המצוה בכתוב עפ"י החשבון.

וכמה מגדולי האחרונים תמהו מאוד על דברי קדשו של רבינו חננאל, ובספר יפה ללב לרבי יצחק פאלאג"י (סי' רכט) כתב: 'ולפי זה נמצא יפא ברכו ברכת החמה וברכת הלבנה כל ארבעים שנה והוא פלא, ודוחק לומר שבבוא זמן ועת לברך היה נגלה ויסר את העמוד הענין יומם ואת עמוד אש לילה'.

ובספר ידו בכל להגאון בעל שבת מוסר (סי' שצ"ג) כתב: 'ראוי לחקור לפי זה איך היו מברכים ברכת הלבנה כל חודש כיון שלא ראו כל ארבעים שנה ירח בלילה, ולומר שהיו יוצאים חוץ למחנה לברך הוא דוחק, ואולי נוכל לומר שאעפ"י דקיי"ל שאם כיסה והוא פלא, ודוחק לומר שבבוא זמן ועת וגו', עם כל זה כיון שדור המדבר כל ארבעים שנה לא ראו ירח בלילה מסיבת עמוד האש המסכה עליהם, דין סומא היה להם דסומא חייב בברכת הלבנה אעפ"י שאין רואה אותה, כדרש"ל בתשובה סי' ע"ז וז"ל כהריק"ש ז"ל דפליג.

[וביחווה דעת להראש"ל צ"ג הגר"ע יוסף ז"ל (ח"ד ס"ח"א אות ט) תמה עליו עיי"ש, וכתב דאפשר שאז עדיין לא נתקנה ברכת הלבנה בכל חודש, ע"ד].

עוד נוכל לומר דמה שאמר ר"ח ז"ל שלא ראו ירח בלילה כיונתו ראייה ברורה [- הצריכה לקידוש החודש], דאין להכחיש שמתוך עמוד האש נראית הלבנה קצת וכיון שכן היו יכולים לברך, ע"ד אמר כסה אותה ענין דק יכול לברך וכו'.

ובעמק הצניצ"ב על הפסוקי (במדבר פ"ח, ע"מ רס"ב) כתב על דברי רבינו חננאל: 'תמוה בעיני, שעמוד האש לא היה אלא על המשכן, וכל הדרוש אינו אלא תימה, שבודאי מצוה לקדש על הראיה, אלא שלא היו סומכים על זה לבד, והיו מעיינים

